

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (treće vijeće)

25. siječnja 2018. *

„Zahtjev za prethodnu odluku – Povelja Europske unije o temeljnim pravima – Članak 7. – Poštovanje privatnog i obiteljskog života – Direktiva 2011/95/EU – Standardi za priznavanje statusa izbjeglice ili statusa supsidijarne zaštite – Strah od proganjanja zbog spolne orijentacije – Članak 4. – Procjena činjenica i okolnosti – Provođenje vještačenja – Psihološki testovi”

U predmetu C-473/16,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Upravni i radni sud u Szegedu, Mađarska), odlukom od 8. kolovoza 2016., koju je Sud zaprimio 29. kolovoza 2016., u postupku

F

protiv

Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal,

SUD (treće vijeće),

u sastavu: L. Bay Larsen (izvjestitelj), predsjednik vijeća, J. Malenovský, M. Safjan, D. Šváby i M. Vilaras, suci,

nezavisni odvjetnik: N. Wahl,

tajnik: R. Šereš, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 13. srpnja 2017.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za osobu F, T. Fazekas i Z. B. Barcza-Szabó, *ügyvédek*,
- za mađarsku vladu, M. Z. Fehér, G. Koós i M. Tátrai, u svojstvu agenata,
- za francusku vladu, D. Colas, E. de Moustier i E. Armoët, u svojstvu agenata,
- za nizozemsku vladu, M. Gijzen i M. Bulterman, u svojstvu agenata,
- za Europsku komisiju, M. Condou-Durande i A. Tokár, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 5. listopada 2017.,

* Jezik postupka: mađarski

donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 1. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja) i članka 4. Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite (SL 2011., L 337, str. 9.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 13., str. 248.).
- 2 Zahtjev je podnesen u okviru spora između osobe F, nigerijskog državljanina i Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal (Ured za imigraciju i državljanstvo, Mađarska; u daljnjem tekstu: Ured) zbog odluke o odbijanju zahtjeva za azil koji je podnijela osoba F i utvrđenja da nema zapreka za njezino vraćanje.

Pravni okvir

Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda

- 3 Članak 8. stavak 1. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane 4. studenoga 1950. u Rimu, predviđa:

„Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života, doma i dopisivanja.”

Pravo Unije

Direktiva 2005/85/EZ

- 4 Članak 2. točka (e) Direktive Vijeća 2005/85/EZ od 1. prosinca 2005. o minimalnim normama koje se odnose na postupke priznavanja i ukidanja statusa izbjeglica u državama članicama (SL 2005., L 326, str. 13. i ispravak u SL 2006., L 236, str. 36.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 7., str. 19.) glasi:

„Za potrebe ove Direktive:

[...]

- (e) ‚nadležno tijelo‘ znači svako kvazisudsko ili upravno tijelo u državi članici koje je odgovorno za razmatranje zahtjeva za azil i nadležno za donošenje prvostupanjskih odluka o tim slučajevima, podložno Prilogu I.”

- 5 Članak 4. stavak 1. prvi podstavak te direktive propisuje:

„Države članice za sve postupke određuju tijelo odlučivanja koje je nadležno za odgovarajuće razmatranje zahtjeva u skladu s ovom Direktivom [...]”

6 Članak 8. stavak 2. navedene direktive određuje:

„Države članice osiguravaju da ovlašteno tijelo donosi odluke o zahtjevima za azil nakon što provede odgovarajuće razmatranje. [...]”

7 Članak 13. stavak 3. te direktive određuje:

„Države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi osigurale da se usmena saslušanja održavaju u uvjetima koji omogućuju tražiteljima da iscrpno iznesu razloge na kojima se temelje njihovi zahtjevi. U tom cilju države članice:

(a) osiguravaju da osoba koja vodi saslušanje posjeduje odgovarajuća znanja da uzme u obzir osobne ili opće okolnosti vezano uz zahtjev, uključujući kulturno podrijetlo ili ugroženost tražitelja, u onoj mjeri u kojoj je to moguće [...]”

8 Stavci 1. i 2. članka 39. Direktive 2005/85 glase:

„1. Države članice osiguravaju da tražitelji azila imaju pravo na učinkovito pravno sredstvo pred sudom protiv sljedećeg:

(a) odluke donesene u vezi s njihovim zahtjevima za azil, [...]

[...]

2. Države članice predviđaju rokove i ostala potrebna pravila kako bi tražitelj mogao iskoristiti svoje pravo na učinkovito pravno sredstvo sukladno stavku 1.”

Direktiva 2011/95

9 Uvodna izjava 30. Direktive 2011/95 glasi kako slijedi:

„Jednako je potrebno uvesti zajedničku definiciju proganjanja zbog ‚pripadnosti određenoj društvenoj skupini’. Za potrebe definiranja posebne društvene skupine postavlja se pitanje spola tražitelja, uključujući pitanje spolnog identiteta i spolne orijentacije, koje može biti povezano s određenim pravnim tradicijama i običajima koji su posljedica primjerice spolnog osakaćivanja, prisilne sterilizacije ili prisilnog pobačaja, ako su ta pitanja povezana s opravdanim strahom tražitelja od proganjanja.”

10 Članak 4. te direktive predviđa:

„1. Države članice mogu utvrditi kao obvezu podnositelja zahtjeva da čim prije dostavi sve potrebne elemente kojima će potkrijepiti svoj zahtjev za međunarodnu zaštitu. Dužnost je države članice da u suradnji s podnositeljem zahtjeva procijeni odgovarajuće elemente zahtjeva.

2. Elementi iz stavka 1. uključuju izjave podnositelja zahtjeva i svu dokumentaciju kojom on raspolaže i koja se odnosi na njegovu dob, podrijetlo, uključujući i podrijetlo njegove rodbine, njegov identitet, državljanstvo/državljanstva, zemlju(-e) i mjesto(-a) prethodnog boravišta, prethodne zahtjeve za azilom, smjerove putovanja, putne isprave i razloge za podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu.

3. Zahtjevi za međunarodnu zaštitu procjenjuju se pojedinačno, pri čemu se uzima u obzir sljedeće:

(a) sve relevantne činjenice koje se odnose na državu podrijetla u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu, uključujući zakone i propise države podrijetla i način na koji se oni primjenjuju;

- (b) odgovarajuće izjave i dokumentaciju koje je dostavio podnositelj zahtjeva uključujući informacije o tome je li podnositelj zahtjeva bio ili bi mogao biti izložen proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi;
- (c) položaj i osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, uključujući čimbenike kao što su podrijetlo, spol i dob, kako bi se procijenilo bi li se, s obzirom na osobne okolnosti podnositelja zahtjeva, postupci kojima je podnositelj zahtjeva bio izložen ili bi mogao biti izložen mogli smatrati proganjanjem ili ozbiljnom nepravdom;
- (d) podatak o tome jesu li aktivnosti podnositelja zahtjeva, nakon što je napustio državu podrijetla, bile usmjerene stvaranju neophodnih uvjeta za traženje međunarodne zaštite, kako bi se procijenilo mogu li ove aktivnosti izložiti podnositelja zahtjeva proganjanju ili ozbiljnoj nepravdi ako se vrati u tu državu;
- (e) podatak o tome može li se od podnositelja zahtjeva razumno očekivati da će se staviti pod zaštitu druge države u kojoj bi mogao dokazati državljanstvo.

[...]

5. Ako država članica primjenjuje načelo prema kojemu je dužnost podnositelja zahtjeva potkrijepiti dokazima zahtjev za međunarodnu zaštitu i ako neke izjave podnositelja zahtjeva nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, tim izjavama ne treba potvrditi ako su ispunjeni sljedeći uvjeti:

- (a) podnositelj zahtjeva je učinio iskreni napor da svoj zahtjev potkrijepi dokazima;
- (b) podneseni su svi odgovarajući elementi kojima raspolaže podnositelj zahtjeva i dana su zadovoljavajuća objašnjenja u pogledu manjka drugih odgovarajućih elemenata;
- (c) utvrdilo se da su izjave podnositelja zahtjeva dosljedne i prihvatljive te da ne proturječe dostupnim posebnim i općim informacijama relevantnima za njegov slučaj;
- (d) podnositelj zahtjeva je zatražio međunarodnu zaštitu što je prije mogao, osim ako [...] može predočiti opravdane razloge zašto to nije učinio; i
- (e) utvrđena je opća vjerodostojnost podnositelja zahtjeva.”

11 U članku 10. navedene direktive određuje se:

„1. Države članice uzimaju u obzir sljedeće elemente pri procjenjivanju razloga za proganjanje:

[...]

(d) skupina se smatra posebnom društvenom skupinom posebno ako:

- članovi te skupine dijele urođene osobine ili zajedničko porijeklo koje se ne može izmijeniti ili imaju zajedničku osobinu ili uvjerenje koje je toliko bitno za identitet ili svijest da osobu ne bi trebalo prisiljavati da ga se odrekne, i
- ta skupina ima samosvojan identitet u dotičnoj državi jer se smatra drugačijom od društva koje je okružuje.

Ovisno o okolnostima u državi podrijetla, posebnom društvenom skupinom može se smatrati i skupina koja se temelji na zajedničkim osobinama seksualne [spolne] orijentacije. Seksualna [Spolna] se orijentacija ne može shvaćati u smislu da uključuje djela koja se u skladu s nacionalnim pravom država članica smatraju kaznenim djelima. [...]

[...]

2. Kad se procjenjuje ima li podnositelj zahtjeva osnovani strah od proganjanja nebitno je posjeduje li on doista rasne, vjerske, nacionalne, društvene ili političke osobine koje izazivaju proganjanje pod uvjetom da mu takvu osobinu pripisuje počinitelj proganjanja.”

12 Članak 39. stavak 1. prvi podstavak te direktive određuje:

„Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s člancima 1., 2., 4., 7., 8., 9., 10., 11., 16., 19., 20., 22., 23., 24., 25., 26., 27., 28., 29., 30., 31., 32., 33., 34. i 35. do 21. prosinca 2013. One Komisiji odmah dostavljaju tekst tih odredaba.”

13 Članak 40. prvi stavak Direktive 2011/95 glasi:

„Direktiva 2004/83/EZ stavlja se izvan snage za države članice koje obvezuje ova direktiva s učinkom od 21. prosinca 2013. [...]”

Direktiva 2013/32/EU

14 Članak 4. stavak 1. Direktive 2013/32/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 26. lipnja 2013. o zajedničkim postupcima za priznavanje i oduzimanje međunarodne zaštite (SL 2013., L 180, str. 60.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 12., str. 249.) propisuje:

„Države članice za sve postupke određuju tijelo odlučivanja koje je nadležno za odgovarajuće razmatranje zahtjeva u skladu s ovom direktivom. Države članice osiguravaju da takvo tijelo ima na raspolaganju odgovarajuća sredstva, uključujući dovoljno osposobljeno osoblje za izvršavanje zadaća u skladu s ovom direktivom.”

15 Članak 10. stavak 3. te direktive glasi:

„Države članice osiguravaju da se odluke tijela odlučivanja o zahtjevima za međunarodnu zaštitu donose nakon odgovarajućeg razmatranja. U tu svrhu države članice osiguravaju da:

[...]

(d) osoblje koje razmatra zahtjeve i donosi odluke ima mogućnost savjetovanja sa stručnjacima, kada je to potrebno, o određenim pitanjima, kao što su pitanja vezana za zdravlje, kulturu, religiju, djecu ili spolove.”

16 U članku 15. stavku 3. spomenute direktive određuje se:

„Države članice poduzimaju odgovarajuće korake kako bi osigurale da se usmena saslušanja održavaju u uvjetima koji omogućuju tražiteljima da iscrpno iznesu razloge na kojima se temelje njihovi zahtjevi. U tom cilju države članice:

(a) osiguravaju da je osoba koja obavlja razgovore osposobljena da uzme u obzir osobne i opće okolnosti podnositelja zahtjeva, uključujući kulturno porijeklo, spol, spolnu opredijeljenost, spolni identitet ili ranjivost podnositelja zahtjeva;

[...]”

17 Stavci 1. i 4. članka 46. te direktive glase kako slijedi:

„1. Države članice osiguravaju da podnositelji zahtjeva imaju pravo na učinkoviti pravni lijek pred sudom, protiv:

(a) odluke donesene u vezi s njihovim zahtjevom za međunarodnu zaštitu, uključujući odluku:
i. o razmatranju neutemeljenosti zahtjeva u vezi statusa izbjeglice i/ili supsidijarne zaštite;

[...]

4. Države članice utvrđuju razumne rokove i druga potrebna pravila za ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva na učinkovit pravni lijek u skladu sa stavkom 1. [...]

[...]”

18 U članku 51. stavku 1. Direktive 2013/32 predviđa se:

„Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s člancima 1. do 30., člankom 31. stavcima 1., 2. i 6. do 9., člancima od 32. do 46., člancima 49. i 50. i Prilogom I. najkasnije do 20. srpnja 2015. One bez odgode dostavljaju tekst mjera Komisiji.”

19 Prvi stavak u članku 52. te direktive glasi:

„Države članice primjenjuju zakone i druge propise iz članka 51. stavka 1. na podnesene zahtjeve za međunarodnu zaštitu i na postupke za oduzimanje međunarodne zaštite a koji se pokreću nakon 20. srpnja 2015. ili ranije. Zahtjevi podneseni prije 20. srpnja 2015. i postupci za prestanak statusa izbjeglice koji su započeli prije tog datuma rješavaju se prema zakonima i propisima donesenim prema Direktivi 2005/85/EZ.”

Glavni postupak i prethodna pitanja

20 Osoba F podnijela je u travnju 2015. zahtjev za azil mađarskim tijelima.

21 U prilog tom zahtjevu istaknula je, od prvog razgovora vođenog po službenoj dužnosti, opravdan strah od proganjanja u zemlji podrijetla zbog svoje homoseksualnosti.

22 Odlukom od 1. listopada 2015. Ured je odbio spomenuti zahtjev. U tom pogledu ocijenio je da izjave osobe F nisu u osnovi kontradiktorne. Međutim, na temelju psihološkog vještačenja Ured je zaključio da podnositelj zahtjeva nije vjerodostojan. To je vještačenje uključivalo proučavanje i ispitivanje osobe podnositelja zahtjeva te više testova osobnosti: test crtanjem ljudskog lika na kiši te Rorschachove i Szondijske testove, nakon čega je zaključeno da nije moguće potvrditi izjavu osobe F o njezinoj spolnoj orijentaciji.

23 Osoba F je protiv odluke Ureda podnijela tužbu sudu koji je uputio zahtjev tvrdeći, među ostalim, da su provođenjem predmetnih testova ozbiljno ugrožena njezina temeljna prava i da oni nisu bili prikladni za dokazivanje njezine spolne orijentacije.

24 Sud koji je uputio zahtjev ističe da tužitelj u glavnom postupku nije uspio konkretno naznačiti na koji to način spomenuti testovi ugrožavaju temeljna prava zajamčena Poveljom. On također navodi izjavu imenovanog o tome da nije bio podvrgnut fizičkom pregledu niti ga se prisiljavalo da gleda fotografije i snimke s pornografskim sadržajima.

- 25 Nakon što je sud koji je uputio zahtjev odredio mjeru izvođenja dokaza, Igazságügyi Szakértői és Kutató Intézet (Institut za vještake i istražitelje, Mađarska) sastavio je stručno izvješće iz kojeg proizlazi da metode primijenjene u postupku razmatranja zahtjeva za azil ne ugrožavaju ljudsko dostojanstvo te mogu, uz „odgovarajuće ispitivanje”, pružiti uvid u spolnu orijentaciju određene osobe kao i, prema potrebi, dovesti u pitanje osnovanost tvrdnji koje ona iznosi u tom smislu. Sud koji je uputio zahtjev pojašnjava da se smatra vezanim zaključcima iz tog izvješća.
- 26 U tim je okolnostima Szegedi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság (Sud za upravne i radne sporove u Szegedu, Mađarska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:
- „1. Treba li članak 4. Direktive 2011/95, s obzirom na članak 1. Povelje, tumačiti na način da mu se, kada je riječ o podnositeljima zahtjeva za azil [koji su pripadnici lezbijske, homoseksualne, biseksualne, transseksualne ili dvospolne (u daljnjem tekstu: LGBTI) zajednice], ne protivi provedba sudskog psihološkog vještačenja utemeljenog na projekcijskim testovima osobnosti, pri čemu se tražitelju azila ne postavljaju pitanja o njegovim spolnim navikama niti se on podvrgava bilo kakvom fizičkom pregledu?
2. U slučaju da se vještačenje navedeno u prvom pitanju ne može koristiti kao dokaz, treba li članak 4. Direktive 2011/95, s obzirom na članak 1. Povelje, tumačiti na način da ne postoji nikakva mogućnost da nacionalna upravna tijela ili sudovi stručnim metodama, bez obzira na njihove posebne značajke, provjere istinitost navoda tražitelja azila čiji se zahtjev temelji na progonu zbog spolne orijentacije?”

O prethodnim pitanjima

Drugo pitanje

- 27 Drugim pitanjem, koje valja najprije razmotriti, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. Direktive 2011/95 tumačiti na način da mu je protivno to da tijelo nadležno za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odnosno sudovi koji prema potrebi odlučuju o pravnom sredstvu protiv odluke tog tijela odrede vještačenje u okviru procjene činjenica i okolnosti koje se tiču navodne spolne orijentacije podnositelja zahtjeva.
- 28 Važno je naglasiti da su izjave podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu o njegovoj spolnoj orijentaciji, s obzirom na specifičan kontekst zahtjeva za međunarodnu zaštitu, samo polazna točka u postupku procjene činjenica i okolnosti iz članka 4. Direktive 2011/95 (vidjeti po analogiji presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 49.).
- 29 Shodno tomu, iako podnositelj zahtjeva za međunarodnu zaštitu mora navesti tu orijentaciju, koja je relevantni element njegove osobne sfere, zahtjevi za međunarodnu zaštitu koji se temelje na strahu od proganjanja zbog takve orijentacije mogu, isto kao i zahtjevi utemeljeni na drugim razlozima proganjanja, biti predmet postupka procjene predviđene člankom 4. te direktive (vidjeti po analogiji presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 52.).
- 30 U tom pogledu, valja podsjetiti da je spolna orijentacija osobina koja može potvrditi pripadnost podnositelja zahtjeva određenoj društvenoj skupini, u smislu članka 2. točke (d) Direktive 2011/95, kada skupinu čiji članovi dijele istu spolnu orijentaciju društvo koje je okružuje smatra drukčijom (vidjeti u tom smislu presudu od 7. studenoga 2013., X i dr., C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, t. 46. i 47.), kao što je to uostalom potvrđeno u članku 10. stavku 1. točki (d) navedene direktive.

- 31 Međutim, iz članka 10. stavka 2. potonje proizlazi da je – kad države članice procjenjuju je li strah podnositelja zahtjeva od proganjanja osnovan – nebitno posjeduje li on doista osobinu koja se vezuje uz pripadnost određenoj društvenoj skupini i koja dovodi do proganjanja, pod uvjetom da mu takvu osobinu pripisuje počinitelj proganjanja.
- 32 Prema tome, za potrebe odlučivanja o zahtjevu za međunarodnu zaštitu koji se temelji na strahu od proganjanja zbog spolne orijentacije nije uvijek nužno ocjenjivati vjerodostojnost spolne orijentacije podnositelja zahtjeva u okviru procjene činjenica i okolnosti iz članka 4. spomenute direktive.
- 33 Kako bilo, treba napomenuti da se u članku 4. stavku 3. Direktive 2011/95 taksativno navode elementi o kojima nadležna tijela moraju voditi računa prilikom pojedinačne procjene zahtjeva za međunarodnu zaštitu i da su u članku 4. stavku 5. te direktive utvrđeni uvjeti pod kojima je država članica koja primjenjuje načelo da je podnositelj zahtjeva dužan potkrijepiti ga obvezna zaključiti da određeni dijelovi izjava podnositelja zahtjeva ne trebaju potvrdu. Među tim je uvjetima osobito činjenica da se za izjave podnositelja zahtjeva utvrdilo da su dosljedne i prihvatljive te da ne proturječe dostupnim općim i posebnim informacijama relevantnima za njegov zahtjev, te činjenica da je utvrđena njegova opća vjerodostojnost.
- 34 U tom pogledu, valja zaključiti da se navedenim odredbama ne ograničava izbor sredstava kojima se mogu poslužiti spomenuta tijela te se, osobito, ne isključuje upotreba vještačenja u okviru postupka procjene činjenica i okolnosti kako bi se preciznije utvrdila stvarna potreba za međunarodnom zaštitom podnositelja zahtjeva.
- 35 Međutim, načini na koje se u tim okolnostima pribjegava vještačenju trebaju biti u skladu s relevantnim odredbama prava Unije, osobito s temeljnim pravima zajamčenima Poveljom, poput prava na poštovanje ljudskog dostojanstva iz članka 1. Povelje te prava na poštovanje privatnog i obiteljskog života, zajamčenog njezinim člankom 7. (vidjeti u tom smislu presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 53.)
- 36 Iako se odredbe članka 4. Direktive 2011/95 primjenjuju na sve zahtjeve za međunarodnu zaštitu, bez obzira na razloge proganjanja na kojima se temelje, nadležna tijela moraju prilagoditi načine ocjene izjava i dokumentacije ili drugih dokaza ovisno o karakteristikama svake pojedinačne kategorije zahtjeva za međunarodnu zaštitu, poštujući pritom prava zajamčena Poveljom (vidjeti po analogiji presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 54.).
- 37 Ne može se isključiti mogućnost da se u posebnom kontekstu ocjenjivanja izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu koje se tiču njegove spolne orijentacije određeni oblici vještačenja pokažu korisnima za procjenu činjenica i okolnosti te da se mogu provesti bez ugrožavanja njegovih temeljnih prava.
- 38 Na taj način – kao što naglašavaju francuska i nizozemska vlada – određivanje vještačenja može, među ostalim, omogućiti prikupljanje cjelovitijih informacija o položaju osoba određene spolne orijentacije u trećoj zemlji iz koje potječe podnositelj zahtjeva.
- 39 Nadalje, članak 10. stavak 3. točka (d) Direktive 2013/32, koji je u skladu s njezinim člankom 51. stavkom 1. trebalo prenijeti najkasnije 20. srpnja 2015., propisuje obvezu država članica da osiguraju to da se osoblje koje razmatra zahtjeve i donosi odluke može po potrebi savjetovati sa stručnjacima o određenim pitanjima, kao što su ona vezana za spolove koja – kao što to proizlazi iz uvodne izjave 30. Direktive 2011/95 – među ostalim uključuju pitanja spolnog identiteta i spolne orijentacije.
- 40 Međutim, važno je istaknuti, s jedne strane, da kako iz članka 4. stavka 1. i članka 8. stavka 2. Direktive 2005/85 tako i iz članka 4. stavka 1. i članka 10. stavka 3. Direktive 2013/32 proizlazi da je nadležno tijelo dužno na odgovarajući način razmotriti zahtjeve, nakon čega o njima donosi odluku. Prema

tome, isključivo je na spomenutim tijelima da, pod sudskim nadzorom, procjenjuju činjenice i okolnosti u skladu s člankom 4. Direktive 2011/95 (vidjeti u tom smislu presudu od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 40.).

- 41 S druge strane, iz članka 4. te direktive proizlazi da se zahtjevi za međunarodnu zaštitu razmatraju pojedinačno, pri čemu se u obzir uzimaju, među ostalim, sve relevantne činjenice koje se odnose na državu podrijetla zainteresiranog u vrijeme donošenja odluke o zahtjevu, odgovarajuće izjave i dokumentacija koje je dostavio podnositelj zahtjeva te njegov položaj i osobne okolnosti. Ako je to potrebno, nadležno tijelo također mora uzeti u obzir pojašnjenja o izostanku dokaza i opću vjerodostojnost podnositelja zahtjeva (vidjeti po analogiji presude od 26. veljače 2015., Shepherd, C-472/13, EU:C:2015:117, t. 26. i od 9. veljače 2017., M, C-560/14, EU:C:2017:101, t. 36.).
- 42 Iz toga proizlazi da nadležno tijelo ne može temeljiti svoju odluku samo na zaključcima iz izvješća vještaka i da ono ne može *a fortiori* biti vezano tim zaključcima prilikom ocjene izjava podnositelja zahtjeva koje se tiču njegove spolne orijentacije.
- 43 Kada je riječ o mogućnosti da sud koji odlučuje o pravnom sredstvu podnesenom protiv odluke nadležnog tijela o odbijanju zahtjeva za međunarodnu zaštitu naloži provođenje vještačenja, valja dodati da je člankom 39. stavkom 1. Direktive 2005/85 i člankom 46. stavkom 1. Direktive 2013/32 propisano da podnositelj zahtjeva ima pravo protiv te odluke sudu podnijeti učinkovito pravno sredstvo, bez posebnog određivanja mjera izvođenja dokaza koje on može odrediti.
- 44 U članku 39. stavku 2. Direktive 2005/85 i članku 46. stavku 4. Direktive 2013/32 pojašnjeno je, k tomu, da države članice utvrđuju potrebna pravila za ostvarivanje prava podnositelja zahtjeva na učinkovito pravno sredstvo.
- 45 Prema tome, iako navedene odredbe ne isključuju mogućnost da sud odredi vještačenje kako bi na djelotvoran način proveo nadzor nad odlukom nadležnog tijela, jednako je tako sigurno da – s obzirom na, s jedne strane, specifičnu ulogu koju sudovi imaju na temelju članka 39. Direktive 2005/85 i članka 46. Direktive 2013/32 i, s druge strane, na razmatranja koja su u pogledu članka 4. Direktive 2011/95 iznesena u točki 41. ove presude – sud koji odlučuje ne može svoju odluku temeljiti samo na zaključcima iz izvješća vještaka i *a fortiori* ne može biti vezan ocjenom izjava podnositelja zahtjeva koje se tiču njegove spolne orijentacije sadržanom u tim zaključcima.
- 46 S obzirom na navedeno, na drugo pitanje valja odgovoriti tako da članak 4. Direktive 2011/95 treba tumačiti na način da mu nije protivno to da tijelo nadležno za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odnosno sudovi koji prema potrebi odlučuju o pravnom sredstvu protiv odluke tog tijela odrede vještačenje u okviru ocjene činjenica i okolnosti koje se tiču navodne spolne orijentacije podnositelja zahtjeva, pod uvjetom da su načini provedbe takvog vještačenja u skladu s temeljnim pravima zajamčenima Poveljom, da spomenuto tijelo i navedeni sudovi svoju odluku ne temelje samo na zaključcima iz stručnog izvješća te nisu njima vezani prilikom ocjene navoda podnositelja zahtjeva koji se tiču njegove spolne orijentacije.

Prvo pitanje

- 47 Prvim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 4. Direktive 2011/95, s obzirom na tekst Povelje, tumačiti na način da su mu protivne provedba i upotreba psihološkog vještačenja poput onog u glavnom postupku čiji je cilj, na temelju projekcijskih testova osobnosti, pružiti uvid u spolnu orijentaciju podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kako bi se ocijenili njegovi navodi izneseni u tom smislu.

- 48 Iz odgovora na drugo pitanje te iz razmatranja iznesenih u točki 35. ove presude proizlazi da – iako članku 4. Direktive 2011/95 nije protivno to da nadležno tijelo odnosno sudovi koji odlučuju o pravnom sredstvu protiv njegove odluke nalože, u situaciji poput one u glavnom postupku, provođenje vještačenja – načini njegova provođenja moraju, među ostalim, biti u skladu s temeljnim pravima zajamčenima Poveljom.
- 49 Među temeljnim pravima koja su posebno relevantna u okviru ocjene izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu o njegovoj spolnoj orijentaciji nalazi se pravo na poštovanje privatnog i obiteljskog života, kako je utvrđeno u članku 7. Povelje (vidjeti u tom smislu presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 64.).
- 50 Slijedom navedenog, članak 4. Direktive 2011/95 treba tumačiti s obzirom na članak 7. Povelje (vidjeti po analogiji presudu od 21. travnja 2016., Khachab, C-558/14, EU:C:2016:285, t. 28.).
- 51 U tom pogledu, valja istaknuti da je provođenje psihološkog vještačenja, poput onog u glavnom postupku, naložilo nadležno tijelo u okviru postupka razmatranja zahtjeva za međunarodnu zaštitu što ga je podnijela zainteresirana osoba.
- 52 Iz toga proizlazi da je spomenuto vještačenje provedeno u okolnostima u kojima se osoba koja je pozvana podvrgnuti se projekcijskim testovima osobnosti nalazi u situaciji u kojoj njezina budućnost neposredno ovisi o načinu na koji će to tijelo odlučiti o njezinu zahtjevu za međunarodnu zaštitu i u kojoj eventualno odbijanje pristupanja tim testovima može biti važan element na koji će se ono osloniti prilikom utvrđivanja je li ona dostatno potkrijepila svoj zahtjev.
- 53 Prema tome, čak i u slučaju da je provođenje psiholoških testova na kojima se temelji vještačenje poput onog u glavnom postupku formalno uvjetovano pristankom dotične osobe, treba smatrati da taj pristanak nije nužno slobodan s obzirom na to da se *de facto* nameće pod pritiskom okolnosti kojima su izloženi podnositelji zahtjeva za međunarodnu zaštitu (vidjeti po analogiji presudu od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 66.).
- 54 U tim okolnostima, kako je istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 43. svojeg mišljenja, provedba i upotreba psihološkog vještačenja poput onog u glavnom postupku predstavljaju zadiranje u pravo te osobe na poštovanje privatnog života.
- 55 U skladu s člankom 52. stavkom 1. Povelje, svako ograničenje pri ostvarivanju njome priznatih prava i sloboda mora biti predviđeno zakonom i mora poštovati bit tih prava i sloboda. Podložno načelu proporcionalnosti, ograničenja su moguća samo ako su potrebna i ako zaista odgovaraju ciljevima od općeg interesa koje priznaje Europska unija ili potrebi zaštite prava i sloboda drugih osoba.
- 56 Kad je konkretno riječ o proporcionalnosti utvrđenog zadiranja, valja podsjetiti da, prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, načelo proporcionalnosti zahtijeva da doneseni akti ne prekoračuju granice onoga što je prikladno i nužno za ostvarenje legitimnih ciljeva propisa o kojem je riječ, imajući u vidu da nepovoljni učinci koje to zadiranje uzrokuje ne smiju biti neproporcionalni u odnosu na postavljene ciljeve (vidjeti u tom smislu presude od 10. ožujka 2005., Tempelman i van Schaijk, C-96/03 i C-97/03, EU:C:2005:145, t. 47.; od 16. srpnja 2015., CHEZ Razpredelenie Bulgaria, C-83/14, EU:C:2015:480, t. 123. i od 15. veljače 2016., N., C-601/15 PPU, EU:C:2016:84, t. 54.)
- 57 S tim u vezi, iako se zadiranje u privatni život podnositelja zahtjeva može opravdati istraživanjem elemenata pogodnih za ocjenu njegovih stvarnih potreba za međunarodnom zaštitom, na nadležnom je tijelu da procijeni, pod nadzorom suda, je li za postizanje tog cilja prikladno i nužno psihološko vještačenje koje namjerava naložiti ili koje želi uzeti u obzir.

- 58 U tom pogledu, valja naglasiti da se vještačenje poput onog u glavnom postupku može ocijeniti prikladnim samo ako je zasnovano na metodama i principima koji su dovoljno pouzdani s obzirom na standarde prihvaćene u međunarodnoj znanstvenoj zajednici. Iako nije na Sudu da se izjašnjava o tom pitanju koje, poput procjene činjenica, ulazi u nadležnost nacionalnog suda, treba istaknuti da su pouzdanost takvog vještačenja snažno osporavale francuska i nizozemska vlada te Komisija.
- 59 U svakom slučaju, utjecaj vještačenja poput onog u glavnom postupku na privatni život podnositelja zahtjeva pokazao se neproporcionalnim u odnosu na postavljeni cilj jer se težina time počinjenog zadiranja u pravo na poštovanje privatnog života ne može smatrati proporcionalnom u odnosu na korist koju bi takvo zadiranje moglo imati u procjeni činjenica i okolnosti iz članka 4. Direktive 2011/95.
- 60 Kao prvo, zadiranje u privatni život podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu koje je počinjeno provedbom i upotrebom vještačenja poput onog u glavnom postupku pokazuje se, s obzirom na svoju narav i cilj, osobito teškim.
- 61 Naime, spomenuto vještačenje temelji se, među ostalim, na činjenici da se dotična osoba podvrgava nizu psiholoških testova namijenjenih utvrđivanju bitnog elementa njezina identiteta koji se tiče osobne sfere jer se odnosi na detalje iz intimnog života navedene osobe (vidjeti u tom smislu presude od 7. studenoga 2013., X i dr., C-199/12 do C-201/12, EU:C:2013:720, t. 46. i od 2. prosinca 2014., A i dr., C-148/13 do C-150/13, EU:C:2014:2406, t. 52. i 69.).
- 62 Kako bi se ocijenila težina zadiranja počinjenog provedbom i upotrebom psihološkog vještačenja poput onog u glavnom postupku, valja također voditi računa o 18. načelu Yogyakarta o primjeni međunarodnih propisa o ljudskim pravima u području spolne orijentacije i rodnog identiteta, na koje su se pozvale francuska i nizozemska vlada i koje, među ostalim, određuje da nitko ne smije biti prisiljen na bilo kakav oblik psihološkog testa zbog svoje spolne orijentacije ili rodnog identiteta.
- 63 Iz tih elemenata, promatranih zajedno, proizlazi da težina zadiranja u privatni život počinjenog provedbom i upotrebom vještačenja poput onog u glavnom postupku prekoračuje ono što podrazumijeva ocjena izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu koje se tiču njegova straha od proganjanja zbog spolne orijentacije odnosno ono što podrazumijeva upotreba psihološkog vještačenja u svrhe različite od utvrđivanja njegove spolne orijentacije.
- 64 Kao drugo, valja podsjetiti da se vještačenje poput onog u glavnom postupku provodi u okviru procjene činjenica i okolnosti iz članka 4. Direktive 2011/95.
- 65 S tim u vezi, ono se ne može smatrati nužnim za potvrđivanje izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu koje se tiču njegove spolne orijentacije kako bi se odlučilo o takvom zahtjevu kada se on temelji na strahu od proganjanja zbog spomenute orijentacije.
- 66 Naime, s jedne strane, usmeno saslušanje koje provodi osoblje nadležnog tijela može pridonijeti ocjeni tih izjava, s obzirom na to da je člankom 13. stavkom 3. točkom (a) Direktive 2005/85 i člankom 15. stavkom 3. točkom (a) Direktive 2013/32 predviđeno da države članice osiguravaju da osoba koja vodi saslušanje posjeduje odgovarajuća znanja kako bi uzela u obzir osobne okolnosti vezane uz zahtjev, što uključuje, među ostalim, spolnu orijentaciju podnositelja zahtjeva.
- 67 Općenitije gledano, iz članka 4. stavka 1. te direktive proizlazi da su države članice dužne osigurati to da nadležno tijelo ima na raspolaganju odgovarajuća sredstva, uključujući dovoljno osposobljeno osoblje za izvršavanje njegovih zadaća. Iz navedenog proizlazi da osoblje tog tijela osobito mora posjedovati odgovarajuća znanja kako bi razmotrilo zahtjeve za međunarodnu zaštitu koji se temelje na strahu od proganjanja zbog spolne orijentacije.

- 68 S druge strane, iz članka 4. stavka 5. Direktive 2011/95 proizlazi da – ako država članica primjenjuje načelo prema kojemu je dužnost podnositelja zahtjeva potkrijepiti ga – njegovim izjavama koje se tiču vlastite spolne orijentacije, a nisu potkrijepljene dokumentacijom ili drugim dokazima, ne treba potvrda ako su ispunjeni uvjeti navedeni u toj odredbi koji se, među ostalim, tiču dosljednosti i prihvatljivosti tih izjava te ničim ne upućuju na provedbu ili upotrebu vještačenja.
- 69 S druge strane, čak i pod pretpostavkom da vještačenje utemeljeno na projekcijskim testovima osobnosti, poput onog u glavnom postupku, može pridonijeti tomu da se s određenom pouzdanošću utvrdi spolna orijentacija dotične osobe, iz navoda suda koji je uputio zahtjev proizlazi da bi zaključci takvog vještačenja mogli ponuditi isključivo određenu sliku te spolne orijentacije. Prema tome, spomenuti su zaključci u svakom slučaju aproksimativni i stoga imaju ograničenu važnost u ocjeni izjava podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, osobito kada one nisu proturječne, kao što je to slučaj u glavnom predmetu.
- 70 U tim okolnostima, za davanje odgovora na prvo pitanje nije nužno članak 4. Direktive 2011/95 tumačiti i s obzirom na članak 1. Povelje.
- 71 Iz prethodno navedenog proizlazi da na prvo pitanje valja odgovoriti tako da članak 4. Direktive 2011/95, u vezi s člankom 7. Povelje, treba tumačiti na način da su mu protivne provedba i upotreba psihološkog vještačenja poput onog u glavnom postupku, čiji je cilj, na temelju projekcijskih testova osobnosti, pružiti uvid u spolnu orijentaciju podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kako bi se ocijenili njegovi navodi izneseni u tom smislu.

Troškovi

- 72 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (treće vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 4. Direktive 2011/95/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 13. prosinca 2011. o standardima za kvalifikaciju državljana trećih zemalja ili osoba bez državljanstva za ostvarivanje međunarodne zaštite, za jedinstveni status izbjeglica ili osoba koje ispunjavaju uvjete za supsidijarnu zaštitu te sadržaj odobrene zaštite treba tumačiti na način da mu nije protivno to da tijelo nadležno za razmatranje zahtjeva za međunarodnu zaštitu odnosno sudovi koji prema potrebi odlučuju o pravnom sredstvu protiv odluke tog tijela odrede vještačenje u okviru ocjene činjenica i okolnosti koje se tiču navodne spolne orijentacije podnositelja zahtjeva, pod uvjetom da su načini provedbe takvog vještačenja u skladu s temeljnim pravima zajamčenima Poveljom Europske unije o temeljnim pravima, da spomenuto tijelo i navedeni sudovi svoju odluku ne temelje samo na zaključcima iz stručnog izvješća te nisu njima vezani prilikom ocjene navoda podnositelja zahtjeva koji se tiču njegove spolne orijentacije.**
- 2. Članak 4. Direktive 2011/95, u vezi s člankom 7. Povelje o temeljnim pravima, treba tumačiti na način da su mu protivne provedba i upotreba psihološkog vještačenja poput onog u glavnom postupku, čiji je cilj, na temelju projekcijskih testova osobnosti, pružiti uvid u spolnu orijentaciju podnositelja zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kako bi se ocijenili njegovi navodi izneseni u tom smislu.**

Potpisi